

søgelse over Ordet Vikingr. Askeberg fremlægger hele Materialet, saavel det nordiske som det fremmede og kommer til det Resultat (S. 182) at Hankønsordet vikingr er sikkert belagt indenfor Nordsøomraadet, hvor det betyder Søkriger, som deltager i Plyndringstog mod fremmede Kyster. Sekundært faar det den nedsættende Betydning Ildgerningsmand. Ordets Alder kan relativt bestemmes; det er ældre end Vikingetiden, men er at opfatte som en særlig nordisk Nydannelse; herfor taler at det abstrakte Hunkønsord viking ikke kendes udenfor Norden. Begge Ord er dannede af vik, hvis oprindelige Betydning er Afvigelse, Afstikker. Ad etymologisk Vej kommer Askeberg frem til den oprindelige Betydning af vikingr: Person, der gør en Afstikker hjemmefra og af viking: Fraværelse, Afstikker. Hvorvidt dette er rigtigt, skal jeg lade staa hen.

Askebergs lærde og velskrevne Bog er utvivlsomt et Ord i rette Tid; det er et vigtigt Arbejde, der vil blive en nyttig Ledetraad for den, der søger at orientere sig paa et af de interessanteste Felter indenfor Nordens Historie, et Felt, hvor lærde Hypoteser og tendentiøs Snak ofte gør det vanskeligt at trænge frem til Sagens Kærne.

H. C. Broholm.

De dramatiske begivenheder, som førte til den nordiske unions endelige ophævelse, har altid virket dragende paa svenske og danske historikere. Mens det tidligere var danskerne, som paa dette omraade var de førende, er det i de senere aar de svenske forskere, som har ydet den betydeligste indsats, først og fremmest til klarlæggelse af det stockholmske blodbads forhistorie. Laurits Weibull, G. Carlsson, N. Ahnlund m. fl. har præsteret et forskningsarbejde, som ogsaa har været af stor betydning for forstaaelsen af vigtige problemer i dansk historie.

De to bøger, der nu foreligger om dette afgørende og tragiske kapitel i Nordens historie: Lars Sjödin: *Kalmarunionens Slutskede. Gustav Vasas Befrielsekrig I* (Uppsala 1943. 306 sider) og Rudolf Bergström: *Studier til den stora krisen i Nordens historia 1517—1523* (Uppsala 1943. 164 sider) viser, at ogsaa de yngre svenske historikere føler sig draget af denne tidsperiode.

De to værker omfatter tildels det samme tidsrum, idet Bergström dog fører skildringen ned til februar 1524, da angrebet paa Gotland blev besluttet, mens Sjödins fremstilling kun gaar til 1521. Men alligevel er det kun delvis, at de behandler de samme problemer. Bergströms værk bestaar af tre selvstændige undersøgelser. Den første behandler Christian II.s diplomatiske for-

beredelser til angrebet paa Sverige, mens der i den anden gives en skildring af partierne i Sverige og kongens stilling til disse samt en redegørelse for det stockholmske blodbad. Det sidste afsnit skildrer forholdet mellem Danmark og Sverige i tiden efter unionsopløsningen. Forfatteren kommer i denne undersøgelse ogsaa ind paa den indenrigspolitiske udvikling i Sverige og forholdet til Lübeck. Han viser, at Gustav Vasa og Frederik I i virkeligheden ønskede fred og forsoning mellem de to riger, idet de begge frygtede Christian II.s virksomhed for en restitution, samtidig med at de var tilhængere af denne konges handelspolitik, som var rettet mod hanseaternes, først og fremmest Lübecks, handelsvælde i Norden. Men det svenske rigsråd under biskop Hans Brasks ledelse var imod en alliance, det ønskede en ekspansion paa Danmarks bekostning (Skaane og Gotland m. m.) og søgte tilknytning til Lübeck. Gustav Vasa maatte bøje sig for rigsrådets vilje og under lybsk pression beslutte sig til aktionen mod Søren Norby paa Gotland.

Sjödins fremstilling er samlet om Gustav Vasa og hans kamp for Sveriges frihed. Der gives oplysninger om hans ophold i Lübeck og de forbindelser, han her knyttede med købmandskredse, og som senere blev ham til stor nytte. Hans færden i Sverige og hans modige og kloge ledelse af oprøret optager den største del af bogen. Men som indledning til dette hovedafsnit giver Sjödin en skildring af Christian II.s personlighed og af den diplomatiske aktivitet, hvormed han forberedte sit erobringstogt mod Sverige, det samme emne, som Bergström har behandlet i sit første afsnit. I de to forfatters fremstilling er der dog en afgørende forskel. Sjödin giver en indgaaende redegørelse for Christian II.s nordtyske politik i aarene lige før krigen. Skildringen er af stor interesse, idet den bygger paa et meget omfattende og hidtil ubenyttet stof, som er samlet fra danske og nordtyske arkiver. Forfatteren lægger dog sikkert for stor vægt paa denne side af den danske konges udenrigspolitik, og naar han skriver, at Christian II.s »falkande blickar« mere var rettet mod syd end mod nord, er det en overvurdering af den betydning, som kan tillægges kongens diplomatiske virksomhed i Nordtyskland. Den var kun et middel i kampen for at opnaa det store maal: genforeningen af Norden under hans scepter. Bergströms oversigt over Christian II.s udenrigspolitik før angrebet paa Sverige gaar længere tilbage i tiden og har et videre sigte, men er ikke saa detaljeret som Sjödins redegørelse, hvilket formodentlig hænger sammen med, at krigens udbrud har hindret ham i at fortsætte de paabegyndte undersøgelser i udenlandske arkiver. Selvom Sjödins

undersøgelser i højere grad er bygget paa nyt kildemateriale, virker Bergströms skildring dog umiddelbart mere fængslende, fordi han ser forholdene i et større og videre perspektiv og i højere grad trækker hovedlinierne op for kongens udenrigspolitiske planer.

Det stockholmske blodbad, nordisk histories mest omtvistede og oftest behandlede problem, er af begge forfatterne blevet underkastet en omhyggelig undersøgelse. De vender sig begge med stor styrke mod Weibulls bekendte artikel fra 1928, hvori han paa grundlag af en indgaaende analyse af kildematerialet kom til den opfattelse, at det var ærkebiskop Gustav Trolle, som havde hovedansvaret for det blodige drama. Sjödins behandling af emnet er den mest udførlige, idet han i en ekskurs giver en omfattende redegørelse for kildematerialet. Hans opfattelse er i korthed den, at det først og fremmest er kongen, som er ansvarlig for henrettelserne. Han havde erobret Sverige med vaabenmagt, »nu ämnade han utrota ogräset med rötterna«, idet maalet var at jage en skræk i svenskerne, saa de mistede lysten til oprør og modstand. Han havde kendskab til kætterbrevet, før fru Christina kom frem med det, og han har fra først af været besluttet paa med eet slag at tilintetgøre det svenske aristokrati. I Stockholm viste han sig som saa ofte før som »den otyglade viljemänniskan«. I tilslutning til denne opfattelse søger forfatteren at give et nyt billede af Gustav Trolle, hvem han opfatter som et menneske, der ikke var blottet for blidere følelser. Gennem en sammenligning mellem fortegnelserne over de faktisk henrettede og de af Gustav Trolle anklagede mener han at kunne fastslaa, at ærkebiskoppen ikke vilde rigets bedste mænd til livs,

Bergströms opfattelse falder paa en række punkter sammen med Sjödins. Heller ikke han mener, at Gustav Trolle har hovedansvaret for blodbadet, idet han bl. a. har været en modstander af kætteriproessen, som kunde blive skadelig for hans erstatningskrav. Men kongen satte sin vilje igennem, og ærkebiskoppen maatte fremføre kætterianklagen. I modsætning til Sjödin opfatter Bergström ikke Christian II som en villiestærk mand. Han er paa dette punkt enig med Weibull. Men for ham er det ikke Gustav Trolle, men Sigbrit, som er dramaets onde genius. Da kongen var i København kort før blodbadet, har hun muligvis givet ham ideen til massehenrettelserne, der med eet slag skulde knække den svenske højadel, og da Christian II vendte tilbage til Stockholm, sørgede hun for, at han blev ledsaget af Didrik Slagheck, som skulde overvaage, at kongen udførte hendes planer. Slagheck har saaledes efter Bergströms mening spillet en

fremtrædende rolle, selvom han i sidste instans kun var et redskab for Sigbrits viljestærke og hensynsløse politik.

De to forskeres indgaaende undersøgelser af blodbadets historie og af dets politiske forudsætninger har bragt en række interessante synspunkter frem og klarlagt en del betydningsfulde enkeltheder. De har dog ikke Weibulls fremragende evne til stringent analyse af det foreliggende kildemateriale, og deres hypoteser virker ikke overbevisende. Holder man sig alene til de samtidige kilder, først og fremmest dommen og klageskriftet, kommer man næppe uden om, at Gustav Trolle er den mand, der har hovedansvaret. Men for at forstaa en begivenhed af saa intrikat natur, er det selvfølgelig ikke tilstrækkeligt at rekonstruere begivenhedernes ydre forløb. Med rette fremhæver begge forfatterne, at man maa kende den politiske baggrund til bunds. Men heller ikke det er nok. Man staar jo her overfor beslutninger, som ikke blot er betinget af politiske forhold, men i sidste instans af hovedpersonernes vilje, følelser og temperament. Det kan næppe bestrides, at det kun er gennem en psykologisk analyse af Christian II.s og Gustav Trolles karakter og følelsesliv, deres vilje eller mangel paa vilje, at man har mulighed for at naa til en konklusion, der helt og holdent bærer sandsynlighedens præg. Weibulls teori er baade baseret paa en skarpsindig kildeanalyse og en indgaaende forstaaelse af de to hovedpersoners sjæleliv. Og det forekommer mig, at det indtryk, man faar af Gustav Trolle gennem Weibulls skildring af hans medvirken i dramaet, fuldt ud passer i det billede, man ellers har af ærkebiskoppen, og man mindes den temperamentsfulde Poul Helgesens udtalelse om ham: »Denne urolige og ustadige mand med det vilde sind, der aandede død og fordærvelse mod alle, hvem han vilde ilde«. En indgaaende monografi af Gustav Trolle vil maaske kunne kaste nyt lys hen over det stockholmske blodbads gaade.

Den udprægede tilbøjelighed til dristige teorier, som præger forfatternes behandling af blodbadets historie — det gælder ikke blot helhedssynspunkterne men ogsaa enkelthederne — findes ogsaa i de øvrige afsnit af deres værker. Stærkest kommer det frem hos Sjödin. Nævnes kan saaledes hans hypotese om kong Christians forsøg paa at paavirke Karl V og Erasmus i luthersk retning. Men ogsaa hos Bergström møder man den samme tendens. Han overvurderer saaledes i høj grad betydningen af, at ærkebiskoppen og rigsraadet den 7. september overdrog Stockholm slot »uti en fri och ubehindrad slottsloven til hans nades troer hand att bliva och hålles för en väldig konung över allt Sveriges rike«, idet slottet i tilfælde af kongens død skulde holdes

til prins Hans, og hvis han døde, til dronningen. Først naar hun ogsaa var borte, skulde rigsraadet overtage slottet. Bergström mener, at dette er et udtryk for Christian II.s ønske om at tilrive sig en arvelig enevoldsmagt i Sverige. Men en sammenligning med danske forhold gør det klart, at man ikke kan lægge en saadan mening ind heri. Der kan i virkeligheden ikke føres noget bevis — ikke engang et sandsynlighedsbevis — for, at Christian II har stræbt efter et arveligt enevælde i Danmark eller Sverige.

Selvom der kan rejses en del indvendinger mod de to forfatteres værker, og man ofte er uenig med dem i deres synspunkter eller stiller sig tvivlende overfor deres resultater, kan der ingen tvivl være om, at de to bøger betyder en værdifuld forøgelse af litteraturen vedrørende dette tidsrums historie. De to unge svenske historikere har bragt meget nyt materiale for dagens lys og har fremsat interessante og inciterende synspunkter, som sikkert vil sætte sine spor i den fremtidige udforskning af dette dramatiske kapitel i Nordens historie.

Johan Hvidtfeldt.

I Anledning af Hundredeaaret for det svenske Tronskifte 1844 har Alma Söderhjelm og Carl-Fredrik Palmstierna udgivet en Bog om Kong »Oscar I« (Stockholm 1944). Det er en vel-skreven, letlæselig Almenskildring uden »ingående detaljundersøkningsar«, mere »en konturteckning«, som Forfatterne siger, end en omfattende Redegørelse. Hovedvægten i Fremstillingen ligger iøvrigt paa det rent personlige; mere end de to Tredjedele af Værket drejer sig om Ungdomsaarene og Kronprinstiden, og de Forskydninger i Samfundsforhold og Erhvervsliv, som tidsmæssigt grupperer sig om Kongeskiftet, berøres kun ganske løseligt. Alt for meget nyt bringer Bogen da heller ikke, selv om utrykt Stof med heldige Hænder er føjet ind med. Ydre set har den hjemmepolitiske Udvikling under Oscar I altid været vel kendt, og Udenrigspolitikken er bleven udredet gennem en Række Disputatser fra de senere Aar, først og fremmest C. F. Palmstiernas egen, men ogsaa Haralds's, Löfgrens og Lundquists om Sverige-Norges Holdning til Tre-Aars-Krigen og Runebergs om Krim-Krigen; under disse Forhold bliver Palmstiernas Kapitler i Værket, væsentlig Spørgsmaalets politiske Side, gennemgaaende kendte, men iøvrigt dygtigt sammenstillede Ting.

Lidt anderledes er det ved første Øjekast med Alma Söderhjelm's Bidrag om den mere personlige Side af Kongens Liv, der former sig som en ganske fængslende psykologisk Undersøgelse. Men egentlig kommer hun ikke ud over C. A. Adlersparres Studie